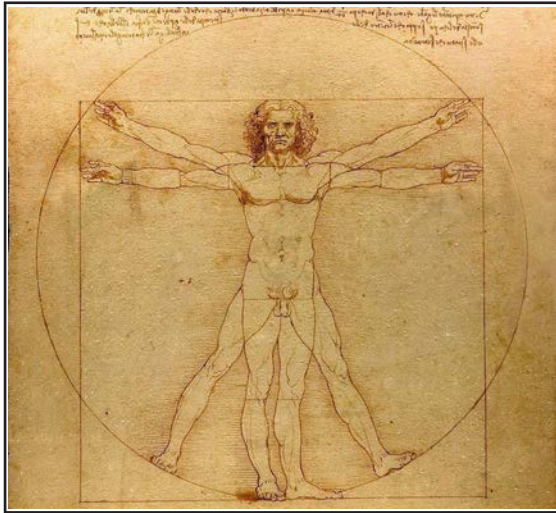

Sisällys

Esipuhe	5
Johdanto	7
1. Tieteen vaikutus myyttiin	9
2. Ihmiskunnan ilmaantuminen	25
3. Riittien merkitys	47
4. Idän ja lännen erottaminen	63
5. Idän ja lännen uskontojen vastakkainasettelu	83
6. Itämaisen taiteen inspiraatio	103
7. Zen	121
8. Rakkauden mytologia	141
9. Sodan ja rauhan mytologiat	161
10. Skitsofrenia: sisäinen matka	189
11. Kuukävely: ulkoinen matka	217
Loppusanat: Ei enää rajoja	233
Loppuviitteet	254
Joseph Campbell	261
Kuvitustiedot	269
Hakemisto	274

I TIETEEN VAIKUTUS MYYTTIIN (1961)¹

Kuva 1.1 – Vitruviuksen mies

Istuin taannoin lounastiskillä, josta pidän erityisen paljon, ja viereeni istahti noin kaksitoistavuotias nuorukainen koulureppuineen. Hänen viereensä saapui nuorempi pikkumies äitinsä kädestä pitäen, ja he istuivat seuraaville istuimille. He kaikki jättivät tilauksensa ja hetken kuluttua vieressäni istuva poika käänsi päätään aavistuksen verran äitiinsä päin: “Jimmy kirjoitti tänään esitelmän ihmisen evoluutiosta ja opettaja sanoi hänen olevan väärässä ja että Aatami ja Eeva olivat esivanhempamme.”

Luoja! ajattelin. Mikä opettaja!

Kolmannella penkillä istuva nainen vastasi: “No, opettaja oli oikeassa. Aatami ja Eeva olivat esivanhempamme.”

Mikä äiti 1900-luvun lapselle!

Nuorukainen vastasi: “Niin, tiedän, mutta tämä oli *tieteellinen* esitelmä.” Ja olin valmis ehdottamaan tästä hänelle Smithsonian-instituutin mitalia

ansiokkaasta palveluksesta.

Äiti päätti kuitenkin jatkaa: “Äh, näitä tiedemiehiä! Ne ovat pelkkiä teorioita.”

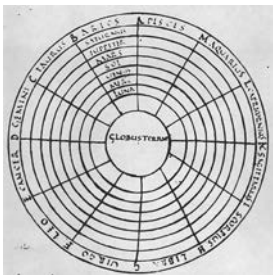
Poika oli valmis tähänkin viileällä ja tyyneellä vastauksella: “Joo, tiedän, mutta heillä on todisteita: he löysivät luita.”

Maito ja voileivät saapuivat, ja se siitä.

Pohtikaamme seuraavaksi hetki sitä pyhitettyä kosmista mielikuvaa, joka on tuhottu tämänkaltaisten lannistumattomien nuorten totuudenetsijöiden todisteiden ja löydösten valossa.

Keskiajan kukoistuskaudella, sanotaan 1100- ja 1200-luvuilla, oli kaksi ajankohtaista ja hyvin erilaista käsitystä tästä planeetasta. Suositumman version mukaan asuinpaikkamme oli litteä kuin lautanen, jota ympäröi rajaton kosminen meri, jonka päällä se kellui ja jossa oli kaikenlaisia ihmiselle vaarallisia hirviöitä. Tämä oli äärimmäisen vanha käsitys, joka juontaa juurensa varhaiselta pronssikaudelta. Se löytyy sumerilaisista nuolenpääkirjoituksista n. 2000 eaa. ja se on Raamatussa vahvistettu mielikuva.

Antiikin kreikkalaisten versio tarjosi kuitenkin vakavammin otettavan keskiaikaisen käsityksen, jonka mukaan maa ei ollut litteä, vaan kiinteä ja paikallaan pysyvä pallo jonkinlaisen kiinalaisen laatikon keskellä, joka koostui seitsemästä läpikuultavasta pyörivästä sfääristä, joista jokaisen sisällä oli näkyvä planeetta: kuu, Merkurius, Venus sekä aurinko, Mars, Jupiter ja Saturnus, joiden mukaan viikonpäivämme on nimetty.

Kuva 1.2 — Planetaariset sfäärit

Lisäksi näiden seitsemän tuottamat äänensävyt loivat musiikkia, “sfäärien musiikkia”, joita diatonisen asteikkomme nuotit vastaavat. Jokaiseen liitettiin myös tietty metalli seuraavassa järjestyksessä: hopea, elohopea, kupari, kulta, rauta, tina ja lyijy. Taivaista maahan syntymään laskeutuva sielu poimi matkallaan näiden metallien

ominaispiirteet, joten sielumme ja kehomme ovat yhdistelmä samoista universumin elementeistä ja laulusta.

Tämän maallisen näkemyksen mukaan musiikin ja taiteiden tehtävä on tuoda mieleemme nämä harmoniat, joista yleiset maalliset ajatukset ja selkaukset meidät harhauttavat. Keskiajalla näitä sfäärejä vastaan liitettiin seitsemän oppimishaaraa: kelioppi, logiikka, retoriikka (*trivium*), aritmeettikka, musiikki, geometria sekä astronomia (*quadrivium*). Kristalliset sfäärit itsessään eivät olleet lasin kaltaista reagoimatonta ainesta, vaan eläviä

henkisiä voimia, joita hallitsivat enkelimäiset olennot, tai kuten Platon asian ilmaisi: seireenit. Ja tämän kaiken yllä oli hohtava taivasmaailma, jossa Jumala kaikessa majesteettisuudessaan istui kolmiyhteisellä valtaistuimellaan. Joten sielun palatessa luojansa luo kuoleman jälkeen se ohitti jälleen seitsemän sfääriä ja jätti jokaisen kohdalle sen ominaispiirteet ja saapui alastomana kuulemaan tuomionsa. Oletettiin, että hallitsija ja paavi hallinnoivat maallisia asioita Jumalan lakien ja tahdon mukaisesti ja että he edustivat hänen valtaansa ja auktoriteettiaan, joka toimi vihityssä kristityssä kansassa. Näin ollen keskiaikaisten ajattelijoiden kokonaisnäkemyksessä oli täydellinen sopusuhta universumin rakenteiden, yhteiskuntajärjestyksen sekä yksilön edun välillä. Täten kristitty asetti itsensä kyseenalaistamattomalla kuuliaisuudella sopusointuun paitsi yhteiskuntansa myös omien sisäisten etujensa sekä ulkoisen luonnonjärjestyksen kanssa. Kristikunta oli taivaan järjestyksen hieraattisesti organisoitu maallinen heijaste taivaallisen kuvaston inspiroimine kaapuineen, valtaistuimineen sekä tuomioistuintensa menettelyineen, ja sen katedraalien kellot ja papilliset kuorot kaikuiivat maallisina taivaallisia enkelisfäärejä.

Kuva 1.3 — Dante ja Kiirastuli-vuori

Jumalaisessa näytelmässään Dante paljasti universumin vision, joka tyydytti hänen ajassaan täydellisesti sekä vahvistettua uskontoa että hyväksytyjä tieteellisiä käsityksiä. Kun Saatana heitettiin liian ylpeänä ja kurittomana ulos taivaasta, hänen oletettiin lankeavan liekehtivän komeetan tavoin ja maahan iskeytyessään kyntävän suoraan sen keskipisteeseen. Hänen sinne avaamastaan mahtavasta kraatterista syntyi leimuava Helvetin onkalo, ja

tämän toimesta vastakkaiselle navalle työnnetystä valtavasta maamassasta syntyi Kiirastuli-vuori, jonka Dante esittää kohoavan taivaisiin tarkalleen etelänavalta.

Hänen näkemyksensä mukaan koko eteläinen pallonpuolisko oli veden peitossa ja sen keskeltä kohosi tämä suunnaton vuori. Sen huipulla oli maallinen paratiisi, jonka keskeltä virtaa pyhän kirjoituksen mukaan neljä siunattua jokea.

Ja nyt vaikuttaa siltä, että Kolumbuksen purjehtiessa sen “sinisen valtameren” yli, jota monet hänen naapureistaan (ja kenties omista merimiehistään) pitivät lautasmaista maata ympäröivänä merenä, Kolumbus itse ajatteli sen olevan pikemminkin Danten version kaltainen — voimme vahvistaa tämän hänen päiväkirjoistaan. Niistä opimme, että ohittaessaan kolmannella matkallaan hauraalla aluksellaan Trinidadin ja mantereen välisen vaaravyöhykkeen hän saavutti ensimmäistä kertaa Etelä-Amerikan pohjoisrannikot, ja hän havaitsi, että siellä oli valtava määrä makeaa vettä (Orinocosta virtaavaa), joka sekoittui suolaiseen veteen. Hänellä ei ollut aavistustakaan sen mantereen koosta, jolle oli rantautunut, joten keskiaikainen ajatus mielessään hän arveli, että makea vesi saattaa virrata yhdestä paratiisin joesta eteläiseen mereen suuren antipodisen vuoren juurelta. Tämän lisäksi kohti pohjoista kääntyessään hän totesi, että alukset matkaavat joutuisammin, ja tämän hän katsoi todistavan, että nyt he purjehtivat almakeen myyttisen paratiisivuoren niemekkeen juurelta.

Pidän vuotta 1492 niiden vanhojen mytologisten järjestelmien auktoriteetin päättymisenä — tai ainakin alkukohtana niiden päättymiselle — joilla ihmiselämää on tuettu ja inspiroitu jo unohtuneista ajoista lähtien. Magellan kiersi maapallon pian Kolumbuksen epookkisen matkan jälkeen. Samoihin aikoihin Vasco da Gama purjehti Afrikan ympäri Intiaan. Maapallo alkoi olla systemaattisesti tutkittu ja vanhat, symboliset, mytologiset maantieteet osoitettu vääriksi. Tuomas Akvinolainen pyrki osoittamaan, että jossain sijaitsi maanpäällinen paratiisin puutarha, ja hän julisti neljännesvuosituhat ennen Kolumbuksen merenkäyntiä: “Paratiisi on suljettu asutulta maailmalta vuorilla tai merillä, tai jonkinlaisella palavalla alueella, jota ei voi ylittää, ja tämän vuoksi sitä ei mainita topografoissa.” Puoli vuosisataa Kolumbuksen matkojen jälkeen Kopernikus julkaisi tutkielmansa heliosentrisestä universumista (1543), ja kuutisenkymmentä vuotta tämän jälkeen Galilein pikkuteleskooppi näytti käsinkosketeltavan vahvistuksen tälle näkemykselle. Inkvisitio tuomitsi Galilein vuonna 1616 — kuten äiti tuomitsi poikansa lounastiskillä — pyhää kirjoitusta häpäisevän opin levit-

tämisestä. Nykyään meillä on tietysti paljon suurempia teleskooppeja esimerkiksi Kalifornian Wilson- ja Palomar-vuorten huipuilla, Arizonan Kitt Peakin sekä Havaijin Haleakalan huipuilla, joten paitsi että auringon on nyt vakaasti osoitettu olevan aurinkokuntamme keskus, lisäksi tiedämme sen olevan vain yksi sadoista miljardeista auringoista tällaisten loimuavien sfäärien galaksissa, joka on suunnattoman linssin muotoinen ja halkaisijaltaan satojen kvintiljoonien kilometrien levyinen. Eikä siinä kaikki, teleskooppimme paljastavat meille hohtavien aurinkojen keskuudesta muita valopisteitä, jotka eivät ole aurinkoja vaan kokonaisia galakseja — yhtä laajoja, suuria ja käsittämättömiä kuin omamme — joita on havaittu jo tuhansittain. Tilaisuus kokea syvää kunnioitusta sen maailmankaikkeuden ihmeen edessä, jota tutkijamme kehittävät, on siten itse asiassa varmuudella merkittävästi tajuntaa räjäyttävämpi paljastus kuin mitä mikään esitteellinen maailma olisi koskaan voinut kuvitella. Pieni leikkihuoneen kuva Raamatusta on sitä vastoin lapsille tarkoitettu — tai ei itse asiassa enää edes heille, sen tiskillä vieressäni istuneen nuoren tutkijan sanojen perusteella, joka sanoilla: “Niin, tiedän, mutta tämä oli *tieteellinen* esitelmä” oli jo löytänyt keinon pelastaa oppinsa äitinsä kirkon murenevalta keskiaikaiselta arkkitehtuurilta.

Sen lisäksi, että kaikki vanhat myyttiset käsitteet kosmoksen luonteesta ovat hajonneet palasiksi, myös kaikille ihmiskunnan alkuperää ja historiaa koskeville käsitteille on käynyt samoin. Jo Shakespearen aikalainen sir Walter Raleigh saapui Amerikkaan ja näki kaikki uudet vanhalle maailmalle tuntemattomat eläimet, ja hän ymmärsi etevänä merenkävijänä, että Nooan olisi ollut mahdoton ahtaa joka ikinen eläinlaji arkkiin, vaikka arkki olisi ollut miten suuri. Raamatun vedenpaisumuslegenda oli valheellinen: teoria, jota ei voinut “osoittaa todeksi”. Ja pahentaaksemme tilannetta entisestään, ajoitamme nykyään ihmisen kaltaisen olennon ilmestymisen tälle planeetalle yli miljoona vuotta kauemmaksi kuin raamatullinen maailmanluominen. Euroopan suuret paleoliittiset luolat ovat ajalta noin 30 000 eaa.; maanviljelys 10 000 eaa. tai sinne päin ja ensimmäiset vauraat kaupungit noin 7000 eaa. Ja kuitenkin Aatamin vanhin poika Kain julistetaan Mooseksen 1. kirjassa (4:2 ja 4:17) olleen “maanmuokkaaja” sekä Enok-nimellä tunnetun kaupungin rakentaja Nodin maassa, paratiisin itäpuolella. Raamatullinen “teoria” on jälleen kerran osoitettu vääräksi ja “he löysivät luita”.

He löysivät myös rakennuksia — eivätkä nekään vahvista pyhää kirjoitusta. Esimerkiksi Egyptin historian ajanjakso, jonka oletetaan ajoittuvan 2. Mooseksen kirjaan — Ramses II (1301-1234 eaa.), tai kenties Mernep-

tah (1234-1220) tai Seti II (1220-1200 eaa.) — on runsaasti edustettuna arkkitehtuurisissa ja hieroglyfisissä jäänteissä, eikä missään kuitenkaan ole ainuttakaan havaintoa kuuluisista raamatullisista vitsauksista, eikä tallennetta mistään likimainkaan niihin verrattavissa olevasta. Sitä paitsi muiden tallenteiden mukaan beduiiniheprealaiset, “habirut”, tunkeutuivat Kanaanin jo Ekhnatonin valtakaudella (1377-1358 eaa.), eli vuosisata ennen Ramseksen aikakautta. Lyhyesti ja ytimekkäästi voidaan todeta, että suosittuja juutalaislegendoja — luomistarina, exodus, 40 vuotta autiomaassa, Kanaanin valloitus jne. — sisältävät heprealaiskirjoitukset eivät olleet “Jumalan” tai edes kenenkään Mooses-nimisen laatimia, vaan peräisin eri aikakausien kirjoittajilta paljon myöhemmiltä ajanjaksoilta kuin on aiemmin oletettu. Vanhan testamentin viisi ensimmäistä kirjaa (Toora) kasattiin vasta Ezran (400-luvulla eaa.) jälkeen ja dokumentit, joista ne muotoiltiin, ajoittuvat aina 900-luvulta eaa. (nk. *J*- ja *E*-tekstit) 200-luvulle eaa. (*P*-tekstit tai “papilliset” kirjoitukset). Vedenpaisumuksesta on esimerkiksi kaksi selontekoa. Ensimmäisestä opimme, että Nooa toi arkkiiin “kaksi kutakin elävää” (1. Moos. 6:19-20, *P*-teksti, Ezran jälkeinen), ja toisesta: “Seitsemän pariskuntaa kaikkia puhtaita eläimiä ja yhden parin epäpuhtaita” (1. Moos. 7:2-3; *J*-teksti, n. 800 eaa. +/-50). Löydämme myös kaksi luomistarinaa. Varhaisemmassa puutarha oli istutettu ja ihminen luotu huolehtimaan siitä. Seuraavaksi luodaan eläimet ja viimeiseksi (kuin unessa) äiti Eeva Aatamin kylkiluusta. Mutta myöhemmässä versiossa yksin kosmisten vesien kanssa oleva Jumala toteaa: “Tulkoon valo” jne. ja universumi syntyy vaihe vaiheelta: ensin valo ja kolme päivää myöhemmin aurinko, sitten kasvit, eläimet ja lopulta ihmiskunta, mies ja nainen yhdessä. Tämä versio on

1.4 — Aurinkopyramidi

400-luvulta eaa. (Aristoteleen ajalta) ja aiempi 900- tai 800-luvulta eaa. (Hesiodoksen ajalta).

Vertaileva kulttuuritutkimus on nyt havainnollistanut kiistatta, että samankaltaisia myyttisiä tarinoita löytyy tämän planeetan joka kolkasta. Kun Cortés saapui katolilaisine maanmiehineen azteekkien Meksikoon, he tunnistivat välittömästi paikallissuskonnossa niin monia

vastaavuuksia omaan “todelliseen uskoonsa”, että heidän oli vaikea selittää sitä. Siellä oli taivaisiin kohoavia pyramiditemppeleitä, jotka edustivat

Danten Kiirastuli-vuoren tavoin vaihe vaiheelta hengen kohoamisen asteita. Siellä oli kolmetoista taivasta, joista jokaisella oli tarkoituksenmukaiset jumalansa tai enkelinsä, siellä oli kärsivien sielujen yhdeksän helvettä. Kaiken yllä oli ylin Jumala, joka oli kaiken ihmisajattelun ja -kuvittelun tavoittamattomissa.

Siellä oli jopa neitsyestä syntynyt käärmeeseen mielletty inkarnoitunut pelastaja, joka oli kuollut ja noussut kuolleista ja jonka yhtenä symbolina oli risti. Selittääkseen kaiken tämän papit keksivät kaksi omaa myyttiä. Ensimmäinen oli, että apostoli Tuomas oli todennäköisesti löytänyt tiensä Amerikkaan ja saarnannut täällä evankeliumia, mutta oppi oli rappautunut näin etäällä roomalaisvaikutteista, joten se minkä he näkivät ympärillään, oli yksinkertaisesti inhottavan rappautunut muoto heidän omasta ilmesyksestään. Toinen selitys oli, että paholainen oksenteli täällä tarkoituksella kristinuskon parodioita vaikeuttaakseen lähetystyötä.

Nykytutkijat ovat vertailleet ihmiskunnan myyttejä sekä riittejä systemaattisesti ja löytäneet maailman joka kolkasta legendoja neitsyiden synnyttämistä sankareista, jotka kuolevat ja syntyvät uudelleen. Intia on tupaten täynnä tällaisia tarinoita ja sen hyvin paljon azteekkien vastaavia muistuttavat korkeat temppelit kuvaavat myös monikerroksista kosmista vuortamme, jonka huipulla on paratiisi ja alla kammottavat helvetit. Buddhalaisilla sekä jainalaisilla on omat vastineensa, ja löydämme esikristillistä menneisyydestä surmatun ja nousseen Osiriksen mytologian Egyptissä, Tammuzin Mesopotamiassa, Adoniksen Syyriassa sekä Dionysoksen Kreikassa, jotka kaikki tarjosivat varhaiskristityille malleja heidän oman Kristuksensa esitysmuodoiksi.

Kaikkien korkeakulttuurien kansat ovat olleet taipuvaisia tulkitsemaan omia symbolisia hahmojaan kirjaimellisesti ja pitämään siten itseään erityisen suosiollisina suoraan yhteyteen Absoluutin kanssa. Jopa polyteistiset kreikkalaiset ja roomalaiset, hindut ja kiinalaiset, jotka kaikki saattoivat tarkastella muiden jumalia ja tapoja myötätuntoisesti, pitivät omaansa ylivertaisena tai vähintään ylempiarvoisena, eikä monoteististen juutalaisten, kristittyjen sekä muhamettilaisten keskuudessa muiden jumalia pidetä tietenkään jumalina lainkaan, vaan paholaisina ja heidän palvojiaan jumalattomina. Mekka, Rooma, Jerusalem sekä (vähemmän painokkaasti) Benares ja Peking ovat olleet vuosisatojen ajan kukin omalla tavallaan universumin napa, joka on suorassa yhteydessä — kuumen linjan tavoin — Valon tai Jumalan valtakuntaan.

Nykyään tällaisten väitteiden vakavuuden kyseenalaistamiseen riit-

tää usein pelkkä lastentarhakasvatus. Ja tähän sisältyy vakava uhka. Sillä paitsi että ihmisillä on aina ollut tapana tulkita omia symbolejaan kirjaimellisesti, tällaiset kirjaimellisesti luetut symboliset muodot ovat aina olleet — ovat itse asiassa edelleen — heidän sivilisaatioidensa tukipilareita, niiden moraalisen järjestyksen, yhteenkuuluvuuden, elinvoiman sekä luovien voimien tukipilareita. Niiden menettämistä seuraa epävarmuus, jota puolestaan seuraa epätasapainotila, sillä kuten sekä Nietzsche että Ibsen tiedostivat: elämä vaatii elämää tukevia illuusioita, ja kun niiden lumous haihtuu, jäljelle ei jää tukiverkkoa, ei moraalilakia eikä mitään vakaata. Olemme esimerkiksi nähneet, mitä valkoihoisen sivilisaation järkyttämille alkukantaisille yhteisöille on käynyt. Vanhojen tabujen horjuttaminen johtaa välittömästi romahtamiseen, rapautumiseen, paheisiin ja sairauksiin.

Nyt sama on tapahtumassa meille. Oma nykytieteemme järkyttää vanhoja mytologisesti perusteltuja tabujamme ja koko sivistynyt maailma kuhisee paheita ja rikollisuutta, mielenterveyshäiriöitä, itsemurhia, riippuvuuksia, pirstaloituneita koteja, julkeita lapsia, väkivaltaa, murhia sekä epätoivoa. Tämä on karu totuus. En keksi näitä asioita. Ne tarjoavat pontta saarnaajien valitusvirsille, jotka vaativat parannusta, kääntymystä ja paluuta vanhaan uskoon. Samalla ne haastavat myös modernia kasvattajaa oman uskonsa ja perimmäisen lojaaliutensa suhteen. Onko tunnontarkan opettajan — joka on huolissaan sekä oppilaidensa moraalisesta luonteesta että sivistyksensä — oltava ensisijaisesti lojaali sivilisaatiotamme tukeville myyteille vai hänen tieteesä ”todistetuille” totuuksille? Ovatko nämä kaksi keskenään ristiriidassa? Vai eikö illusion ja totuuden ristiriitojen tuolla puolen ole jonkinlaista viisautta, jonka avulla elämät voidaan koota jälleen yhteen?

Sanoisin, että tämä on lastenkasvatuksen tärkein kysymys juuri nyt. Se on juuri sama ongelma, joka istui vieressäni lounastiskillä: sekä opettaja että vanhempi olivat jo päiväyksensä menettäneen illusion puolella, ja useimmilla yhteiskuntamme edunvalvojilla — tältä ainakin minusta vaikuttaa — on taipumus samaan suuntaan, eli puolustaa auktoriteettiaan vastustamalla sitä häiritsevien totuuksien etsimistä. Tällainen suuntaus on noussut viime aikoina esiin jopa yhteiskuntatieteilijöiden ja antropologien keskuudessa rotukeskustelun suhteen, ja heidän ahdistuksensa voi ymmärtää helposti ja jopa jakaa jossain määrin, sillä maailma elää valheista, eikä heitä ole lopulta kovinkaan montaa, jotka kykenevät kohtaamaan totuuden haasteen ja rakentamaan elämänsä sen mukaisesti.

Uskon vakaasti, että tämän kriittisen ongelman paras ratkaisu löytyy psykologian tutkimustuloksista ja erityisesti niistä, jotka käsittelevät myy-

tin lähdettä ja luonnetta. Yhteiskuntien moraalinen järjestys on aina perustettu myyttien varaan, uskonnoksi kanonisoituina, ja koska tieteen vaikutus myytteihin — ilmeisen väistämättömästi — johtaa moraaliseen epätasapainotilaan, meidän tulee kysyä, eikö myyttien elämää tukevasta luonteesta ole mahdollista päästä *tieteellisesti* sellaiseen ymmärrykseen, ettemme niiden arkaaisia piirteitä kritisoidessamme vääristele ja hylkää niiden välttämättömyyttä — heitä niin sanotusti lasta (kokonaisia lasten sukupolvia) pesuveden mukana.

Olen jo maininnut, että suosituimmissa vakiintuneissa uskonnoissa myyttisiä olentoja ja tapahtumia pidetään sekä opetetaan tosiasioina, erityisesti juutalaisissa ja kristillisissä piireissä. Egyptissä *oli* exodus, Kristus *todella* ylösnousi. Nämä tosiasiat kuitenkin kyseenalaistetaan historiallisesti ja tämän mukana niiden tukema moraalinen järjestys.

Mutta kun näitä tarinoita ei tulkita historiallisina tosiasioina, vaan pelkästään historiaan heijasteltuina kuviteltuina kohtauksina ja tunnistetaan samankaltaisiksi kuin muualla — Kiinassa, Intiassa ja Jukatanilla jne. — tuotetut vastaavat kuvaukset, niiden merkitys muuttuu päivänselväksi: nimittäin vaikka ne tulee hylätä valheellisina fyysisen historian selontekoina, on tällaisten yleismaailmallisesti vaalittujen myyttisen mielikuvituksen hahmojen edustettava mielen tosiasioita: “aineiston fiktiossa ilmeneviä mielen tosiasioita”, kuten edesmennyt ystäväni Maya Deren kerran muotoili mysteerin. Ja siinä missä historioitsijan, arkeologin ja esihistorioitsijan on tietysti osoitettava, että tosiseikkoina myytit eivät pidä paikkaansa — että tässä monirotuisessa maailmassa ei ole “Jumalan valittua kansaa”, ei asetettua “totuutta”, jota kaikkien tulee kumartaa eikä “yhtä ja ainoaa oikeaa kirkkoa” — on koko ajan kasvavasti ja yhä kiireellisemmin psykologin ja vertailevan mytologin tehtävä paitsi tunnistaa, analysoida ja tulkita symbolisoituja “mielen tosiasioita”, samalla myös kehittää tekniikoita niiden ylläpitämiseksi terveinä, ja menneiden vanhojen perinteiden kadotessa auttaa ihmiskuntaa tuntemaan ja arvostamaan sekä sisäistä että ulkoista todellisuusrjestystämme.

Psykologien keskuudessa on 1900-luvun aikana tapahtunut tämän suhteen merkittävä asennemuutos. Sir James G. Frazerin monumentaalista ja aiheellisesti ylistettyä *Golden Bough* -teosta (1890) lukiessa olemme tekemisissä tyypillisen 1800-lukulaisen kirjailijan kanssa, jonka uskomus oli, että lopulta tiede kumoaa mytologian taikauskot ja jättää ne ikuisesti unholaan. Hän näki magiikan myytin lähtökohtana ja psykologian magiikan lähtökohtana. Pohjimmiltaan rationaalisen psykologian omaavana hän ei kui-

tenkaan ollut riittävän tarkkaavainen syvemmillä luonteessamme lymyilevien irrationaalisten impulssien suhteen ja oletti, että tapa tai uskomus katoaisi pian sen jälkeen, kun se osoitetaan järjenvastaiseksi. Ja se kuinka vääressä hän olikaan, voidaan esittää yksinkertaisesti osoittamalla kehen tahansa filosofian professoriin heittonsa keskellä keilahallissa: näe miten hän pallon irrottua kädestään kiemurtelee saattaakseen sen keilarivistöön. Frazerin selitys magiikasta oli, että koska asiat yhdistellään mielessä, niiden uskotaan yhdistyvän myös todellisuuteen. Ravistele sateenropinalta kuulostavaa helistintä, ja sade ropisee. Toteuta seksuaalisen kanssakäymisen rituaalia, ja luonnon hedelmällisyys kasvaa. Vihollisen näköistä ja viholliseksi nimettyä esinettä voidaan pistellä neuloilla jne., ja vihollinen kuolee. Tai hänen vaatettaan, hiuskiehkuraansa, kynnenpalojaan tai muuta häneen kosketuksissa ollutta elementtiä voidaan käsitellä samalla tavalla. Frazerin ensimmäinen magiikan laki on: “Kaltainen tuottaa kaltaistaan”, seuraus muistuttaa syytään, ja toinen laki: “Kerran keskenään kosketuksissa olleet asiat vaikuttavat edelleen toisiinsa etäältä fyysisen kontaktin katkettua”. Frazer ajatteli, että sekä magiikassa että uskonossa on viime kädessä ja pohjimmiltaan kyse ulkoisen luonnon hallinnasta. Magiikassa jäljittelevien toimintojen kautta mekaanisesti, ja uskonossa rukouksin ja uhrauksin, jotka on osoitettu luonnonvoimia oletetusti hallitseville personoiduille voimille. Vaikuttaa siltä, että hänellä ei ollut lainkaan käsitystä niiden merkityksestä ja tärkeydestä sisäiselle elämälle, ja näin ollen hän oli vakuuttunut siitä, että tieteen sekä teknologian kasvun ja kehityksen ansiosta sekä magiikka että uskonto lopulta häviävät ja että tiede palvelee paremmin ja varmemmin niitä päämääriä, joita magiikan ja uskonnon oli ajateltu palvelevan.

Samanaikaisesti Frazerin teosten kanssa julkaistiin Pariisissa aivan yhtä tärkeitä teoksia kuuluisan neurologin, Jean Martin Carcotin toimesta, joka hoiti hysteriaa, afasiaa, hypnoositiloja ja vastaavaa, ja havainnollisti samalla näiden löydösten merkityksen ikonografialle sekä taiteelle. Sigmund Freud vietti tämän mestarin kanssa koko vuoden 1885 ja vei hysterian, unien ja myyttien tutkimuksen uusiin syvyyksiin 1900-luvun ensineljänneksellä. Hänen mukaansa myytit ovat unen psykologista järjestystä, toisin sanoen yhteisiä unia — unet ovat henkilökohtaisia myyttejä. Hänen mielestään molemmat ovat oireita lapsuusajan inestitoiveiden tukahduttamisesta, ja ainoa merkittävä ero uskonnon ja neuroosin välillä on, että ensin mainittu on julkisempi. Neuroosista kärsivä tuntee häpeää, yksinäisyyttä ja eristyneisyyttä, kun taas jumalat ovat yleisheijastuksia yleismaailmallisella näytöllä. Ne ovat yhtä lailla alitajuisten pakkomielteisten pelkojen ja harhojen

ilmentymiä. Tämän lisäksi Freudin mukaan kaikki taiteet, erityisesti uskonnollinen taide, ovat samalla tavalla patologisia, kuin myös kaikki filosofiat. Itse asiassa koko sivilisaatio on alitajuisten lapsuusajan pettymysten patologinen korvike. Frazerin tavoin Freud tuomitsi myytin, magiikan ja uskonnon maailmat negatiivisiksi — virheiksi, jotka tiede lopulta kumoaa, ylittää ja syrjäyttää.

Carl G. Jung edustaa täysin erilaista lähestymistapaa. Hänen näkemyksensä mukaan mytologian ja uskonnon kuvastot palvelevat positiivisia ja elämää eteenpäin vieviä päämääriä. Hänen ajattelussaan *kaikilla* kehojemme elimillä — ei pelkästään seksuaalisuuteen ja aggressioon liittyvillä — on omat tarkoituksensa ja motiivinsa, joista osa on hallittavissa tietoisesti, osa ei ole. Arkivaatimuksiin ohjattu ulospäin suuntautunut tietoisuutemme saattaa kadottaa kosketuksensa näihin sisäisiin voimiin, ja Jung esittää, että oikein tulkittuina myytit palauttavat tämän yhteyden. Kuvakielen avulla ne kertovat meille tunnistettavista ja elämäämme integroitavista psyyken voimista, jotka ovat olleet ihmishengelle yhteisiä ikuisesti ja jotka edustavat sitä lajiviisautta, jolla ihminen on selviytynyt vuosituhansien ajan. Eikä niitä näin ollen voi koskaan korvata tieteen löydöksillä, jotka liittyvät pikemminkin ulkomaailmaan kuin niihin syvyyksiin, joihin astumme käydessämme nukkumaan. Näiden sisäisten voimien uniimme johdatteleman dialogin avulla sekä myyttejä tutkimalla voimme oppia tuntemaan ja hyväksymään oman syvemmän sekä viisaamman sisäisen puolemme laajemman näköpiirin. Ja yhtä lailla myyttejään vaalivaa ja ylläpitävää yhteiskuntaa ravitaan ihmishengen terveimmillä ja rikkaimmilla kerrostumilla.

Myös tähän liittyy kuitenkin vaaransa: ajautuminen unien ja perittyjen myyttien toimesta ulos nykytietoisuuden maailmasta ja jumiutuminen muinaisiin tunne- ja ajatuskuvioihin, jotka eivät sovellu nykyelämään. Jung tarjoaa kiinnittymisen lääkkeeksi dialogia, joka käydään alitajunnan esittämien ja tietoisuuden jatkuvassa vuorovaikutuksessa tunnistamien symbolisten muotojen avulla.

Mitä sitten tapahtuu sellaisen yhteiskunnan lapsille, joka on kieltäytynyt sallimasta tällaisen vuorovaikutuksen kehittymistä ja perityn unen absoluuttisen totuuden väkiseen takertumalla hylkää tietoisuuden, päättelyn, tieteen ja uusien tosiasioiden tarjoamat uutuudet? Historiantuntemus voi hyvinkin toimia riittävänä varoituksena.

Jokainen koululainen tietää, että sen alkujuurat, mitä pidämme tieteenä, ovat kreikkalaisten ansiota, ja suuri osa heidän kasaamastaan tiedosta vietiin sekä viestittiin Aasiaan, Persian yli Intiaan ja jopa Kiinaan saakka,

mutta kaikki nämä itäiset maailmat olivat jo sitoutuneet omiin mytologisen ajattelun tyyleihinsä, joten kreikkalaisten objektiiviset, realistiset, tiedonjanoiset ja kokeelliset asenteet sekä menetelmät hylättiin. Vertaa esimerkiksi Raamatun tiedettä — itämaista kirjoitusta, joka kasattiin pitkälti sen jälkeen, kun makkabealaiset olivat hylänneet kreikkalaisvaikutteet — Aristoteleen tieteeseen, puhumattakaan Aristarkhoksesta (310-230 eaa.), jolle maapallo oli jo aurinkoa kiertävä pyörivä pallo. Eratosthenes (276-194 eaa.) oli jo laskenut maapallon ympärysmitan oikein: 250 000 stadionia (n. 40 000 kilometriä). Hipparkhos (190-127 eaa.) oli laskenut kuun halkaisijan sekä keskietäisyyden maasta muutaman kilometrin tarkkuudella. Ja yritä nyt kuvitella millainen määrä verta, hikeä ja aitoja kyyneliä — roviolla poltetut jne. — olisi säästetty, jos kreikkalaisten pakanakoulujen sulkemisen sijaan 529 jaa. Justinianus olisi rohkaissut niitä. Niiden tilalla sivilisaatiollamme on ollut kaksi luomistarinaa ja yli tuhatvuotinen viivästys paitsi tieteen, myös oman ja koko maailman sivistyksen kypsymiselle.

Mitä tulee tieteen hylkäämisen historiaan, voimme nähdä erään mielenkiintoisimmista esimerkeistä islamissa, joka alkuvaiheissa vastaanotti, hyväksyi ja jopa kehitti antiikin perintöä. Vaikuttavasta islamilaisesta tieteellisestä ajattelusta, kokeilusta ja tutkimuksesta, erityisesti lääketieteen saralla, on tallenteita 500-600 vuoden ajalta, mutta sitten valitettavasti yhteisön yleinen auktoriteetti, *sunna*, konsensus — jonka profeetta Muhammed oli julistanut olevan aina oikeassa — romahti. Koraanin ilmaisemasta Jumalan Sanasta tuli ainoa lähde ja totuus. Tieteellinen ajattelu johti “uskon kadottamiseen maailman alkuperästä sekä Luojusta”. Ja niin tapahtui, että juuri kun kreikkalaisen oppimisen valoa alettiin kantaa islamista Eurooppaan — n. 1100 — islamilainen tiede ja lääketutkimus lamaantui ja kuoli, ja sen mukana islam itsessään kuoli. Soihtu siirtyi paitsi tieteen, myös historian osalta kristittyyn länteen, ja voimme tämän jälkeen seurata ihmeellistä kehitystä yksityiskohtaisesti 1100-luvun alusta lähtien niiden rohkeiden ja säteilevien mielten historian kautta, jotka ovat poikkeuksellisia koko ihmiselämän pitkässä historiassa. Eikä näille muutamille ajattelijoille omaamamme velan määrää voi kunnolla arvostaa, ennen kuin on astunut jalallaan johonkin niistä maista, jotka sijaitsevat tämän eurooppalaisen lumouksen rajojen ulkopuolella. Niin kutsutuissa “kehitysmaissa” mikään nykyinen yhteiskunnallinen muutos ei ole jatkuvien prosessien seurausta, vaan maahanhyökkäysten ja niiden jälkivaikutusten tulosta. Jokainen pikkuryhmä on kiinnittynyt omaan vakiintuneeseen sekä kangistuneeseen mytologiaansa ja muutokset ovat tapahtuneet ainoastaan ristiriitojen seu-

rauksina. Islamilaissoturien tunkeutuessa Intiaan tapahtui esimerkiksi jonkin aikaa väistämätöntä ajatustenvaihtoa, tai kun britit saapuivat ja alkoi uusi mullistava aikakausi hätkähdyttävine ja odottamattomine uudistuksineen. Toisaalta modernissa länsimaailmassamme on ollut toistuva muutamien rohkeiden avosydämisten ja -mielisten rajattoman totuuden rajojen etsintä, jonka seurauksena tuotannollinen kasvu on ollut johdonmukaista ja jatkuvaa, lähes luonnollisen kukinnan kaltaista.

Mutta mikä lopulta olisi "totuus"-sanan merkitys nykytutkijalle? Tuskin sama kuin mystikolle, sillä tieteellisen paljastuksen todella suuri ja merkittävä tosiasia — mitä ihmeellisin ja haastavin tosiasia on, että tiede ei teeskentele, eikä voi teeskennellä, olevansa "totuus" missään absoluuttisessa mielessä. Se ei teeskentele, eikä voi teeskennellä olevansa lopullista. Se ei ole kuin pelkkää sellaisten "työhypoteesien" ("Äh, näitä tiedemiehiä!" "Niin, tiedän, mutta he löysivät luita.") alustavaa järjestelyä, jotka tällä hetkellä vaikuttavat huomioivan kaikki tunnetut asiaankuuluvat seikat.

Eikö siis ole olemassa epäsuoraa aikomusta tyytyä johonkin lopulliseen kokonaisuuteen tai riittävään määrään tosiasioita?

Ei todellakaan! On ainoastaan jatkuva pyrkimys löytää lisää — kuin kasvua janoava mieli. Ja niin pitkään kuin tämä kasvu jatkuu, se tulee toimimaan modernin länsimaalaisen mittarina sekä maailman mittarina kaikkine lupauksineen, jotka ihminen on tuonut ja joiden tuomista olemassaoloon edelleen jatkaa. Se on toisin sanoen, uusien ajatusten, uusien asioiden, uusien ulottuvuuksien sekä jatkuvan muodonmuutoksen maailma — eikä kalkkeutumisen, jäykkyden eikä liioin jonkun kanonisoidun "totuuden" maailma.

Ja näin ollen, hyvät ystäväni, emme tiedä mitään eikä edes tietemme voi pyytää meitä rauhoittumaan, sillä kyse ei ole muusta kuin innokkuudesta totuuksia kohtaan riippumatta siitä, mihin niiden vihjaukset voivat johtaa. Joten minusta vaikuttaa siltä, että edessämme on jälleen entistä suurempi, entistä elävämpi paljastus kuin mitä mitkään vanhat uskontomme ovat koskaan meille tarjonneet tai edes vihjanneet. Vanhat tekstit lohduttavat meitä taivaanrannoilla. Ne kertovat, että rakastava, lempä ja oikeudenmukainen isä on tuolla jossain katselemassa meitä, valmiina vastaanottamaan meidät ja ikuisesti meidän omat rakkaat elämämme mielessään. Toisaalta tieteidemme mukaan kukaan ei tiedä *mitä* tuolla jossain on, tai onko "tuolla jossainta" ollenkaan olemassa. Voidaan ainoastaan todeta, että tuolla vaikuttaa olevan suunnaton ilmiönäytös, jonka meidän aistimme sekä niiden välineet kääntävät mielellemme sen luonteen mukaisesti. Ja sisäl-

lämme on käynnissä varsin erilainen mielikuvien näytös, jonka voimme kokea parhaiten öisin, unessa, mutta joka saattaa murtautua myös päiväta-
juntaamme ja jopa tuhota meidät hulluudellaan. Mitä näiden ulkoisten ja
sisäisten muotojen taustalla on, siitä voimme ainoastaan esittää oletuksia
ja kenties kulkea niitä kohti hypoteesien avulla. Mitä ne ovat, tai missä, tai
miksi (kaikki tavanomaiset kysymykset esittääkseni) pysyy absoluuttisena
mysterinä — ainoana tunnettuna absoluuttina, koska se on absoluuttisen
tuntematon, ja tämä meidän kaikkien on nyt myönnettävä.

“Sinun tulee!” on kuollut. Mitään ei *täydy* uskoa eikä mitään *täydy* tehdä.
Voi toisaalta toki halutessaan edelleen päättää leikkiä vanhaa keskiaikais-
leikkiä tai jotain aasialaisleikkiä tai jopa jonkinlaista alkukantaista leikkiä.
Elämme vaikeita aikoja, ja mikä ikinä pitää meidät hullujenhuoneen ulko-
puolella, voidaan sitä pitää riittävän hyvänä — niille, joilla ei ole hermoja.

Olin Intiassa talvella 1954 ja keskustelin samanikäisen intialaisen her-
rasmiehen kanssa. Muodollisuuksien vaihtamisen jälkeen hän kysyi tietyllä
pidättyneisyydellä: “Mitä te länsimaalaiset tutkijat sanotte tällä hetkellä Veda-
kirjoitusten ajoituksista?”

Hinduille Veda-kirjoitukset ovat sama mitä Toora on juutalaisille. Ne
ovat heidän vanhimpia pyhiä kirjoituksiaan ja siksi korkeimman ilmestyk-
sen arvoisia.

“No”, vastasin, “Veda-kirjoitusten alkuperää on myöhäistetty viime ai-
koina ja uskoisin, että ne on asetettu jonnekin 1500-1000 eaa. välille. To-
dennäköisesti olet jo tietoinen, että Intiasta on löydetty veedistä sivilisaati-
ota varhaisemman sivilisaation jäänteitä.”

Intialainen herrasmies vastasi päättäväisesti huolettomalla varmuudella:
“Kyllä, tiedän, mutta puhdasoppisena hinduna en voi uskoa, että universu-
missa olisi mitään Veda-kirjoituksia vanhempaa.” Ja hän todella tarkoitti
tätä.

“Okei. Miksi ylipäätään kysyit?”²

Tarjotakseni kuitenkin vanhalle Intialle sen, mikä sille kuuluu, haluan
lopuksi esittää katkelman hindumyytistä, joka minusta tuntuu vanginneen
erityisen osuvasti sellaisen liikehdinnän koko tarkoituksen, jonka me kaik-
ki kohtaamme tänään tässä ihmiskunnan historian yleisessä kriittisessä
vaiheessa. Se kertoo ajasta aivan universumin alkuvaiheissa, jolloin jumal-
lat ja heidän päävihollisensa, antijumalat, taistelivat erästä ikuista sotaansa.
Tällä kertaa he päättivät tehdä aselevon ja kirnuta yhteistyössä maitomai-
sesta valtamerestä — universaalista merestä — kuolemattomuuden voita.
Kirnuamisvälineeksi he ottivat kosmisen vuoren (Danten Kiirastuli-vuo-

ren veedinen vastine), jonka ympärille he kiersivät kosmisen käärmeen. Tämän jälkeen jumalat vetivät käärmeen päästä ja antijumalat hännästä, ja tämä sai kosmisen vuoren pyörimään.

Kuva 1.5 Maitomeren kirnuaminen

He olivat kirnunneet tuhat vuotta, kun absoluuttisen myrkkysavun valtava musta pilvi nousi vedestä ja kirnuaminen tuli lopettaa. He olivat murtautuneet ennennäkemättömään voimanlähteeseen ja kokivat ensin sen kielteiset, tappavat vaikutukset. Jos työn oli tarkoitus jatkua, jonkun heistä täytyisi niellä ja imeä myrkkypilvi, ja kuten kaikki tiesivät, ei ollut kuin yksi tällaiseen kykenevä, nimittäin joogan arkkityyppinen jumala, Śiva — pelottava demoninen hahmo. Hän otti tyyneesti koko myrkkypilven kerjuukulhoonsa ja kulautti sen yhdellä siemauksella kurkkuunsa, jossa piti sitä joogan avulla ja se muutti koko kurkun siniseksi. Tästä lähtien hänestä käytettiin nimitystä *Nilakantha*, ”Sinikurkku”. Tämän ällistytävän uroteon jälkeen kaikki muut jumalat ja antijumalat palasivat toimiansa pariin, ja he kirnusivat ja kirnusivat ja jatkoivat väsymättöminä kirnuamista, kunnes yhtäkkiä kosmisesta merestä alkoi ilmestyä lukuisia ihmeellisiä lahjoja: kuu, aurinko, kahdeksankärsäinen elefantti, upea ratsu, tiettyjä lääkkeitä sekä viimein suuri säteilevä astiallinen ambrosiaalista voita.

Tarjoan tämän vanhan intialaismyytin vertauskuvana nykymaailmallemme kehotuksena jatkaa työtä pelon ulottumattomiin.

[1] Luvun sisältö on peräisin *Impact of Science on Myth* -luennolta. Kuten Campbell johdannossa ilmaisi, kaikki tämän teoksen luvut ovat peräisin *Cooper Unionin* luennoilta. Jokaisen luvun otsakkeen alla suluisia ilmaistu vuosiluku kertoo, minä vuonna kyseinen luento on pidetty.

[2] [Tämä keskustelu on käyty todennäköisesti intialaiskirjailija Yashoda Mehtan kanssa. Ks. Joseph Campbell *Baksheesh & Brahman: Asian Journals — India*, toim. Robin ja Stephen Larsen sekä Antony Van Couvering (Novato, Kalifornia: New World Library, 2003) s. 197.]

Kuvitustiedot:

- 1.1 — *Vitruviuksen mies*. Leonardo da Vinci, Italia n. 1485-1490. Galleria dell'Accademia, Venetsia, Italia. Kuva: Luc Viatour via lucnix.be. (CC BY).
- 1.2 — *Planetaariset sfäärit*. Jäljennös Macrobiuksen näkemyksen mukaisesta planetaarisesta kaaviosta. Saksa, 800-luku. Richy (commons.wikimedia.org.)
- 1.3 — *Dante ja Kiirastuli-vuori. La commedia illumina Firenze*, Domenico de Michelinon fresko Santa Maria del Fiore -katedraali, Italia, 1464. Danten pään yllä taivaalliset sfäärit planeettoineen.
- 1.4 — *Aurinkopyramidi*. Arvion mukaan 100-200 jaa. välillä rakennettu rakennelma Meksikon Teotihuacánissa. Kuva: Joel Bedford (flickr.com) (CC BY).
- 1.5 — *Maitomeren kirnuaminen*. Kohoveistos Angkor Watin itäisessä pylväskäytävässä, 1100-luku, Kambodža. Kuva: Mark Alexander (commons.wikimedia.org.) (CC BY).

JOSEPH CAMPBELL

Joseph John Campbell syntyi 26. maaliskuuta 1904 New Yorkin osavaltion White Plainsissa. Joe, kuten hänet tunnettiin, oli keskiluokkaisen, roomalaiskattolisen pariskunnan, Charlesin ja Josephinen ensimmäinen lapsi.

Hänen varhaiset vuotensa eivät olleet kovin huomiolarvoisia, mutta sitten Joen ollessa seitsemänvuotias hänen isänsä vei hänet sekä pikkuveli Charlien katsomaan Buffalo Billin villin lännen näytöstä. Ilta oli Joen elämän kohokohta, sillä vaikka cowboyt olivatkin näytöksen tähtiesiintyjä, kuten Joe myöhemmin kirjoitti, “hän lumoutui täysin pakkomielleisesti alastoman intiaanin hahmosta, jonka korva oli kiinni maassa, jolla oli kädessään jousi ja nuoli sekä silmissään katse, joka ilmensi erikoistietämystä”.

Filosofi Arthur Schopenhauerin kirjoituksilla oli myöhemmin suuri vaikutus Campbelliin, ja tämä kirjoitti:

...lapsuuden ja varhaisnuoruuden kokemukset sekä valaisut muuttuvat myöhemmän elämän kaiken tulevan tiedon ja kokemuksen tyypeiksi, standardeiksi sekä malleiksi, tai niin sanotusti kategorioiksi, joiden mukaan kaikki myöhemmät asiat luokitellaan — ei tosin aina tietoisesti. Ja näin lapsuusvuosiemme aikana luodaan perusta myöhemmälle maailmankuvallemme ja samalla myös sen pinnallisuudelle tai syvyydelle: se avautuu ja toteutuu myöhempinä vuosina, eikä muutu oleellisesti.

Ja näin kävi myös nuorelle Joseph Campbellille. Vaikka hän harjoittikin (pitkälle parikymmenvuotiaaksi saakka) esi-isänsä uskoa, hän hukkautui alkuperäisamerikkalaiseen kulttuuriin, ja näiden kahden mytologisen perspektiivin välinen dynaaminen jännite mitä luultavimmin muotoili hänen maailmankatsomustaan. Yhtäältä hän oli uppoutunut irlantilais-katolisen syntytösansa rikkaisiin perinteisiin, toisaalta hän oli koukussa alkeellisten (tai “alkukantaisten”, mitä hän myöhemmin suosi) ihmisten suoraan kokemukseen, jota hän myöhemmin kuvaili “jatkuvasti luoduksi dynaamiseksi näytöksi absoluuttisen transsendentista ja samalla yleismaailmallisen immanentista *mysterium tremendum et fascinansista*, joka on perusta kerralla koko spektaakkelille sekä itselle.” (*Historical Atlas of World Mythology*, I.1, s. 8)

Kymmenvuotiaana Joe oli lukenut paikalliskirjaston lastenosaston jokaisen intiaaneja käsittelevän kirjan ja hänelle suotiin pääsy aikuisosastolle, jossa hän lopulta luki koko moniosaisen teoksen *Reports of the Bureau of American Ethnology*. Hän valmisti wampum-vöitä, perusti oman “heimonsa” (nimeltään “Lenni-Lenape” sen delawarelaisen heimon mukaan, joka oli alun perin asuttanut New Yorkin aluetta) ja vieraili toistuvasti *American Museum of Natural History* luonnontieteellisessä museossa, missä häntä kiehtoivat erityisesti toteemipaalut sekä naamiot, ja näin alkoi elinikäinen museon kokoelmien tutkimusmatka.

Joe vietti suurimman osan 13. ikävuodestaan hengitystiesairauksista toipuen, minkä jälkeen hän kävi hetken aikaa Iona-yksityiskoulua New Yorkin Westchesterissä ennen kuin hänen äitinsä ilmoitti hänet katoliseen Canterbury-asuntolakouluun Connecticutin New Milfordissa. Hänen lukiovuotensa olivat hyvinvoivia sekä palkitsevia, joita tosin leimasi suuri tragedia: Campbellin koti paloi vuonna 1919 ja se tappoi hänen isoäitinsä sekä tuhosi perheen koko omaisuuden.

Joe valmistui Canterburysta vuonna 1921 ja aloitti syyskuussa Dartmouthin yliopistossa. Hän kuitenkin pettyi nopeasti sen ilmapiiriin ja akateemisen kurin puutteeseen, joten hän siirtyi Columbian yliopistoon, jossa hän loisti: hän erikoistui keskiaikaiseen kirjallisuuteen, soitti jazz-orkesterissa ja hänestä tuli huippujuoksija. Vuonna 1924 hän teki perheensä kanssa höyrylaivamatkan Eurooppaan ja tapasi sekä ystävystyi Jiddu Krishnamurtin kanssa, joka oli Teosofisen seuran nuori messias ehdokas.

Saavutettuaan kandidaatintutkinnon Columbiasta (1925) ja vastaanotettuaan maisterintutkinnon arturialaisissa opinnoissa (1927) Joe palkittiin Proudfitin stipendillä ja hän jatkoi opintojaan Pariisin yliopistossa (1927-28). Hän hylkäsi tarjouksen opettaa *alma materissa*, joten hänen stipendinsä uusittiin ja hän matkusti Saksaan jatkamaan opintojaan Münchenin yliopistossa (1928-29).

Euroopan vuosiensa aikana Joe altistui ensi kerran modernien mestarien taiteelle — erityisesti kuvanveistäjä Antoine Bourdellen, Pablo Picasson ja Paul Kleen, James Joycen ja Thomas Mannin sekä Sigmund Freudin ja Carl Jungin — joiden oivalluksilla oli valtava vaikutus hänen omaan työhönsä. Nämä kohtaamiset saivat hänet lopulta teoretisoimaan, että kaikki myytit ovat ihmispsyken luovia tuotoksia, että taiteilijat ovat kulttuurin myyintekijöitä ja että mytologiat ovat luovia ilmestyksiä ihmiskunnan yleismaail-

malliselle tarpeelle selittää psykologisia, sosiaalisia, kosmologisia sekä henkisiä realiteetteja.

Joe palasi Euroopasta elokuussa 1929 ja oli kykenemätön päättämään, mitä tehdä elämällään. Suuren laman kynnyksellä hänellä ei ollut toivoa löytää opettajan työtä, joten hän vietti suurimman osan seuraavista kahdesta vuodesta pitämällä yhteyttä perheeseensä, lukemalla, uusimalla vanhoja tuttavuuksia sekä kirjoittamalla runsaasti päiväkirjamerkintöjä. Vuoden 1931 lopulla hän hylkäsi tohtoriohjelmansa sekä opettajan työn Columbiassa ja päätti useiden muiden nuorukaisten lailla ”lähteä tien päälle”, matkustaa maaseudulle, jossa hän toivoi kokevansa ”Amerikan sielun” ja kenties prosessin seurauksena löytää oman elämäntarkoituksensa. Tammi-kuussa 1932 hän oli poistumassa Los Angelesista, missä hän oli opiskellut venäjää kyetäkseen lukemaan *Sodan ja Rauhan* alkukielellään, ja tuolloin hän pohti tulevaisuuttaan päiväkirjassaan:

Alan ajatella, että minulla on nerokas kyky työskennellä härän lailla täysin epäolennaisten aiheiden parissa. ... Olen täynnä tuskaa siitä, etten ole koskaan päässyt minnekään — mutta olen neuvoton kun istun alas ja yritän selvittää, minne haluan päästä. ... Ajatus professoriksi kasvamisesta saa minut voimaan pahoin — elinikä vietettynä yrittäessäni huijata itseäni ja opilaistani uskomaan, että etsimämme asia löytyy kirjoista. En tiedä mistä se löytyy — mutta juuri nyt minusta tuntuu, ettei kirjoista. — Ei myöskään matkoilta. — Ei myöskään Kaliforniasta. — Ei myöskään New Yorkista. ... Mistä sitten? Ja mistä ylipäätään on kyse?

Näin ollen Los Angelesissa oleskelun yksi todellinen seuraus oli antropologian eliminoiminen omista ponnisteluista. Oivalsin yhtäkkiä, että kaikki innostukseni alkukantaista elämää sekä Amerikan intiaaneja kohtaan voitaisiin vaivatta sisällyttää kirjalliseen uraan. — Nyt olen vakuuttunut siitä, ettei mikään muu ala kuin englanninkielinen kirjallisuus olisi sallinut minulle sitä lähes rajatonta vaeltelua aiheesta toiseen, mistä olen saanut nauttia. Tiede sitoisi minut aloilleni — eikä todennäköisesti soisi minulle sen tärkeämpää hedelmää kuin kirjallisuus. — Jos haluan oikeuttaa olemassaoloni ja olla edelleen sen ajatuksen vallassa, että minun on tehtävä jotain ihmiskunnan hyväksi — no, opettamisen pitäisi tukahduttaa tämä pakkomielle — ja jos joskus pääsen älylliseen näkemykseen asioiden suhteen, nykyisten arvojen älykkään kritiikin tulisi olla hyödyksi maailmalle. Tämä johtaa takaisin Krishnan sanontaan: *”Paras tapa auttaa ihmiskuntaa on täydellistää itsensä.”*

Seuraavaksi hänen vaeltelunsa johtivat San Franciscoon ja sitten takaisin etelään Pacific Groveen, missä hän vietti suuren osan vuodesta Carol ja John Steinbeckin sekä meribiologi Ed Rickettsin seurassa. Hän kamppaili kirjoittamisensa kanssa, löysi Robinson Jeffersin runot, luki ensi kerran Oswald Spenglerin *Länsimaiden perikadon* ja kirjoitti epäonnisen seitsemäänkymmeneen korkeakouluun ja yliopistoon työpaikan toivossa. Lopulta hänelle tarjottiin opettajainta Canterburyn koulusta. Hän palasi itärannikolle ja sieti onnettoman vuoden Canterburyn vastaavana opettajana, mihin toi valonpilkahduksen se, että hän sai myytyä ensimmäisen tarinansa (“Strictly Platonic”) *Liberty* -lehteen. Vuonna 1933 hän muutti Woodstockin Maverick Roadilla mökkiin, jossa ei ollut juoksevaa vettä. Hän vietti siellä vuoden lukien ja kirjoittaen. Seuraavana vuonna hän otti vastaan viran Sarah Lawrence Collegen kirjallisuusosastolta. Virka jatkui seuraavat kolmekymmentäkahdeksan vuotta.

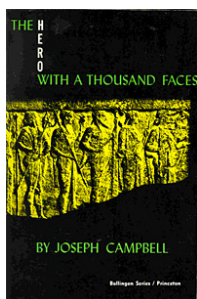
Vuonna 1938 hän avioitui oppilaansa, Jean Erdmanin kanssa, josta tuli myöhemmin merkittävä nykytanssija, aluksi Martha Grahamin aloittelevan seurueen tähtitanssijana ja myöhemmin oman yrityksensä tanssi- ja koreografina.

Vaikka Joe jatkoikin opettajanuraansa, hänen elämänsä eteni kuin ulkoisessa johdatuksessa. Vuonna 1940 hänet esiteltiin Swami Nihilanandalle, joka pyysi Joen apua uuden *Gospel of Sri Ramakrishna* -teoksen käännöksen kanssa (1942). Myöhemmin Nihilananda esitteli Joen indologi Heinrich Zimmerille, joka puolestaan esitteli hänet Bollingen-säätiön toimituskunnan jäsenelle. Paul ja Mary Mellon olivat perustaneet Bollingen-säätiön “kehittämään vapaan sivistystyön ja tieteen sekä muiden kulttuuripyrkimysten oppi- ja tutkimustoimintaa”. Bollingen-säätiö aloitti kunnianhimoisen *Bollingen Series* -kustannusprojektin. Joe kutsuttiin “johdattelemaan ja kommentoimaan” ensimmäistä Bollingen-julkaisua *Where the Two Came to Their Father: A Navaho War Ceremony*.

Vuonna 1943 Zimmer kuoli äkillisesti 52-vuotiaana ja hänen leskensä Christiana sekä Mary Mellon pyysivät Joeta valvomaan tämän keskeneräisten teosten julkaisua. Lopulta Joe toimitti ja viimeisteli postuumisti neljä Zimmerin tutkielmaa: *Myths and Symbols in Indian Art and Civilization* (Bollingen Series VI: 1946), *The King and the Corpse* (Bollingen Series XI: 1948), *Philosophies of India* (Bollingen Series XXVI: 1951) sekä kaksiosaisen *The Art of Indian Asia* (Bollingen Series XXXIX: 1955).

Samalla Joe jatkoi alkuperäistä “folkloristista kommentointiaan” teoksessa *Grimm’s Fairy Tales* (1944). Hän kirjoitti myös yhdessä Henry Morton Robinsonin kanssa *A Skeleton Key to Finnegans Wake* (1944), joka oli ensimmäinen merkittävä tutkielma James Joycen pahamaineisen monimutkaisesta romaanista.

Joen ensimmäinen oma pitkä teos oli *The Hero with a Thousand Faces* (Bollingen Series XVII: 1949) ja se toi hänelle ensimmäisen monista palkinnoista — *the National Institute of Arts and Letters Award for Contributions to Creative Literature*. Tässä sankari-

myytin tutkimuksessaan Campbell esittää (James Joycelta lainaamansa termin) *monomyytin* olemassaoloa, joka on yleismaailmallinen malli kaikkien kulttuurien sankaritarinoille. Hän hahmottelee tämän myyttisen syklin perusvaiheet ja tutkii samalla sankarin matkan — jota hän pitää paitsi yksilön samalla koko kulttuurin operatiivisena metaforana — yleismuunnelmia. Teos osoittautui merkittäväksi inspiraation lähteeksi monille luoville taiteilijoille — 1950-luvun abstrakteista ekspressionisteista nykyajan elokuvantekijöihin — ja aikanaan siitä tuli klassikko.

Joen teoskokoelmaan sisältyi lopulta tusinoittain artikkeleita sekä lukuisia muita teoksia, kuten *The Masks of God: Primitive Mythology* (Vol. 1: 1959), *Oriental Mythology* (Vol. 2: 1962), *Occidental Mythology* (Vol. 3: 1964) sekä *Creative Mythology* (Vol. 4: 1968), *The Flight of the Wild Gander: Explorations in the Mythological Dimension* (1969), *Myths to Live By* (1972), *The Mythic Image* (1974), *The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion* (1986) sekä keskeneräiseksi jäänyt moniosainen *Historical Atlas of World Mythology* (1983-87).

Hän oli myös tuottelias toimittaja ja toimitti vuosien saatossa *The Portable Arabian Nights* (1952) teoksen sekä toimi yleistoimittajana *Man and Myth* -sarjassa (1953-54), johon sisältyi merkittäviä teoksia muun muassa Maya Dereniltä (*Divine Horsemen: the Living Gods of Haiti*, 1953), Carl Kerenyiltä (*The Gods of the Greeks*, 1954) sekä Alan Wattsilta (*Myth and Ritual in Christianity*, 1954). Hän toimitti myös teoksen *The Portable Jung* (1972) sekä kuusiosaisen *Papers from the Eranos Yearbooks* (Bollingen Series XXX): *Spirit and Nature* (1954), *The Mysteries* (1955), *Man and Time* (1957), *Spiritual Disciplines* (1960), *Man and Transformation* (1964) sekä *The Mystic Vision* (1969).

Lukuisista julkaisuistaan huolimatta Joen suurin vaikutus kansan keskuudessa oli luultavasti kuitenkin hänen esiintymisellään julkisena puhujana. Hänen ensimmäisestä julkisesta luennostaan vuonna 1940 — Ramakrishna-Vivekananda -keskuksessa otsakkeella “Sri Ramakhrisna’s Message to the West” — lähtien oli ilmeistä, että hän oli oppinut mutta helposti lähestyttävä luennoitsija, lahjakas tarinankertoja sekä terävä-älyinen esiintyjä. Hänet kutsuttiin toistuvasti luennoimaan eri aiheista eri areenoille. Vuonna 1956 hänet kutsuttiin puhumaan ulkoministeriön *Foreign Service* -instituuttiin, missä hän luennoi kahden päivän ajan ilman muistiinpanoja. Vastaanotto oli niin vaikuttavaa, että hänet kutsuttiin luennoimaan vuosittain seuraavien 10 vuoden ajan. 1950-luvun puolivälissä hän piti myös julkisen luentosarjan New Yorkin *Cooper Unionissa* — luennot saavuttivat yhä suuremman ja monipuolisemman yleisön ja pian niistä tuli säännöllinen jokavuotinen tapahtuma.

Joe luennoi ensimmäisen kerran Esalen-instituutissa vuonna 1965 ja palasi tämän jälkeen vuosittain Big Suriin jakamaan viimeisimmät ajatuksensa, oivalluksensa sekä tarinansa. Vuosien saatossa hän alkoi odottaa yhä enemmän vuosittaisia matkojaan paikkaan, jota hän kutsui “paratiisiksi Tyynenmeren rannikolla”. Vaikka hän jäikin opetustyöstään eläkkeelle vuonna 1972 omistautuakseen kirjoittamiselle, hän jatkoi edelleen vuosittaista kaksikuukautista luentomatkaansa.

Vuonna 1985 hänet palkittiin Yhdysvaltain kongressin *National Medal of Arts* -mitalilla. Palkintoseremoniassa James Hillman totesi seuraavaa: “Kukaan toinen ei ole meidän vuosisadallamme — ei Freud, ei Thomas Mann, ei Levi-Strauss — tuonut myyttistä maailmantunnetta sekä sen ikuisia hahmoja samalla tavalla arkitietoisuuteemme.”

Joseph Campbell kuoli äkillisesti vuonna 1987 lyhyen taistelun jälkeen syöpää vastaan. Vuonna 1988 hänen ajatuksensa esiteltiin miljoonille PBS:n televisiolähetyksissä *Joseph Campbell and the Power of Myth with Bill Moyers* — kyse oli kahden miehen välisestä kuusituntisesta keskustelusta, joka oli tallennettu eri jaksoissa usean vuoden kuluessa. *Newsweek* -lehti huomioi hänen kuoltuaan: “Campbellista on tullut yksi amerikkalaisen elämän harvinaisista intellektuelleista: vakavasti otettava ajattelija, jonka populaarikulttuuri on ottanut omakseen.”

Viimeisinä vuosinaan Joe muisteli lämmöllä sitä, kuinka Schopenhauer kirjoitti esseessään *On the Apparent Intention in the Fate of the Individual*

siitä oudosta tunteesta, joka ihmisellä voi olla, että jossain on kirjailija, joka kirjoittaa elämämme romaania siten, että meistä sattumalta vaikuttavien tapahtumien kautta kulkee itse asiassa juoni, josta meillä ei ole tietoa.

Joen elämää tarkastellessa ei voi olla tuntematta, että se todistaa Schopenhauerin havainnon todeksi.